

STÖD FÖR DIN

ÅR
E
F
T
E
R
ÅR

BIBELLÄSNING

Kristuskalender

Kristuskalender,

utkommer årligen. Den innehåller, högmässans texter för sön- och helgdagar samt en bibelläsningsplan för den enskildes dagliga bibelstudium. Apostladagar är angivna. Omslaget pryds av en färgbild med bibliskt motiv.

Rekvireras från:

Bokförlaget Reformatio

Var välkommet, Herrens år, Och välkommet till oss. Julnatten, då vår Herre blev född, Då tände sig ljuset i mörkets nöd. Välkommet nyår och välkommet hit.

2. Var välkommet, Herrens år, Och välkommet till oss, Påskdagsmorgon, då Herren stod opp, Då skänktes oss människor liv och hopp. Välkommet nyår och välkommet hit.

3. Var välkommet, Herrens år, Och välkommet till oss. Pingstdagen, då Guds Ande kom ned, Då nedsteg Guds kraft till vår skröplighet. Välkommet nyår och välkommet hit.

4. Var välkommet, Herrens år, Och välkommet till oss. Herrens år med vår Guds välbehag Nu kommer med glädje var Herrens dag. Välkommet nyår och välkommet hit.

Gammal dansk psalm

N.F.S. Grundtvig

K. Jonsson

(Från Luthersk Psalmbok

© Bokförlaget Reformatio)

Kyrkoåret

Redan Israel hade sitt kyrkoår med sabbaten på sjunde veckodagen och de årliga kyrkliga festerna, framför allt påsk, pingst och lövhyddohögtid. Både sabbaten och de årliga högtiderna var förordnade i Guds lag. Enligt Nya testamentet står det de kristna fritt om de vill iaktta vissa dagar. Redan i apostolisk tid brukade de kristna fira söndagen, Herrens dag, som gudstjänstdag, trots att det inte fanns något Guds bud angående detta. Söndagen erinrade i synnerhet om Kristi uppståndelse. Även om det inte heller finns något Guds bud som förbjuder arbete på söndagen blev dock denna dag i det romerska riket arbetsfri genom överhetens förordning. När de kristna inte arbetar på söndagen är det sålunda inte på grund av något Guds bud. Tvärtom hör ju söndagen, första veckodagen, till de dagar, om vilka det heter i Guds lag: "Sex dagar skall du arbeta." När de kristna vilar på söndagen, visar de därigenom att de är fria från ceremoniellagen hos Mose och därmed från alla bud om vissa dagar, vilket aposteln Paulus lär oss i Gal. 4:10 och Kol. 2:16. På samma gång utnyttjar de en rättighet som den världsliga överheten gett dem. Judarnas påsk fick sin motsvarighet i den kristna kyrkan i Kristi uppståndelses högtid,

som enligt beslut på kyrkomötet i Nicea 325 skulle firas första söndagen efter första fullmånen efter vårdagjämningen. Kristi födelses fest firades under äldsta tid den 6 januari, men i västerlandet började man senare fira den den 25 december. Den tredje stora kyrkliga festen, pingsten, hade sin föregångare i Israel, där man firade lagens utgivande på femtonde dagen efter påsk. De kristna firade den Helige Andes utgjutande.

Kyrkoårets alla helgdagar grupperar sig omkring de två stora festerna, julen och påskan. Julen börjar den 25 december och varar tjugo dagar, det vill säga till och med, den 13 januari. Till julen hör Kristi omskärelses fest den 1 januari och Epifania den 6 januari. Även första söndagen efter Epifania infaller under jultiden. Påskan firas under betydligt längre tid. Den börjar med Påskdagen och varar fram till pingst.

Julen har sin förberedelsetid, som kallas *advent*, vilket betyder ankomst. Påskens förberedelsetid kallas *fastan* och börjar på askonsdagen i veckan efter Quinquagesima. Till påskens förberedelsetid brukar också räknas de tre söndagarna Septuagesima, Sexagesima och Quinquagesima. Den sistnämnda kallas också Fastlagssöndag, vilket gett upphov till ett missförstånd: man har förväxlat fastlagen med fastan. Men fastlagen omfattar endast de tre

dagarna närmast före askonsdag. Fastan har sedan långt tillbaka särskilda gudstjänster på onsdagar och fredagar. I den lutherska kyrkan predikades vid dessa fastegudstjänster över de tio buden. Passionspredikningarna höll man först i slutet av fastetiden, framför allt under Stilla veckan. Först sent utsträckte man passionspredikningarna under hela fastan, i synnerhet på fredagarna. Långfredagen hölls i den lutherska kyrkan ingen nattvard. Dagen uppfattades som alltför allvarlig för denna glada måltid. Orsaken till att man så småningom började hålla mässa också på Långfredagen var det stora antalet kommunikanter under påskhelgen. Man ville avlasta påskens mässor genom att några fick ta emot sakramentet före helgen. Denna Långfredagens betydelse som nattvardsdag sammanhängde också med att Skärtorsdagen i Sverige - dock inte i Danmark och Norge - avskaffades som helgdag. Pietismen torde ha bidragit till att Långfredagen nära nog kom att uppfattas som större helg än påskan.

I detta sammanhang är det på sin plats att rätta till ett annat språkligt missförstånd. Man talar ibland om påskveckan, när man menar veckan *före* påsk, Stilla veckan, som börjar med Palmsöndagen och slutar med påskafton. Enligt detta språkbruk skulle själva påskan inte höra med till påskveckan utan infalla först när påskveckan är slut! Nej, påskveckan börjar

med Påskdagen, som alltid är en söndag, eftersom Kristus uppstod på första veckodagen. Sedan varar påskveckan fram till första söndagen efter påsk.

Efter julen kommer dess efterfirningstid, som börjar den 14 januari och sträcker sig fram till Septuagesima. Påskens efterfirningstid börjar med pingsten och omfattar hela Trefaldighetstiden. Sista söndagen efter Trefaldighet kallas Domssöndagen. Efterfirningstidernas olika längd beror på om påsken infaller tidigt eller sent.

Karaktistiskt för kyrkoåret är att de båda förberedelsetiderna, advent och fastan, inte innebär att man tar ut festglädjen i förskott. Tvärtom är advent och fastan präglade av en allvarlig förkunnelse om bot och bättring som en förberedelse för den kommande högtiden med dess festglädje. Även när fjärde söndagen i advent infaller på själva julafton handlar den inte om julens budskap utan om bopredikanten Johannes Döparen.

På ett yttre, pedagogiskt sätt påminner kyrkan gudstjänstfirarna om den innevarande kyrkoårets eller högtidens karaktär genom olika färger på kyrkans skrud. Liksom i världsliga sammanhang människor har olika kläder för olika tillfällen för att ge uttryck för sorg eller glädje, så är det också i kyrkan. Vitt (eller gyllene) är förbehållet de stora glädje-

festerna jul och påsk, men även Heliga Trefaldighets dag och några mindre helgdagar, såsom Marie kyrkogångsdag, Marie bebådelsedag, Johannes Döparens födelsedag och Kristi förklarings dag. Vitt hör också hemma på Skärtorsdagen, eftersom Kristus då instiftade altarets sakrament, på Mikaelidagen samt Alla helgons dag. När däremot kyrkobesökaren på första söndagen i advent ser den *violetta* (eller blåa) skruden, får han redan därigenom en påminnelse om att det är en bottid som börjat. Detsamma gäller under fastan. Långfredagen, Kristi dödsdag, har som enda dag på året *svart*, sorgens färg. Efterfirningstiderna har den *gröna* färgen. *Rött* är Andens färg och hör hemma vid pingsten och Augsburgska bekännelsens dag, men det är också blodets färg och användes på martyrdagar, till exempel den helige Stefans dag.

Alla helgdagar har i kalendern ett ämne angivet. Detta är hämtat från evangelietexten, som är den text, som anger dagens karaktär. Så har till exempel Nyårsdagen som överskrift "Kristi omskärelse" (inte "det nya året", vilket är ett rent världsligt firande, som inte har med kyrkoåret att skaffa). Johannes Döparens dag handlar om Johannes Döparens födelse.

Det som ger kyrkoåret dess innehåll är läsandet av den Heliga Skrift i en bestämd ordning. Redan i sy-

nagogan var detta fallet. Lagen, det vill säga, de fem Moseböckerna, lästes enligt principen *lectio continua*, vilket innebar, att man började läsningen, där man sist slutade. Ur profeterna däremot lästes för var sabbat eller högtid särskilt utvalda stycken. Den profettext Jesus föreläste i Nasarets synagoga var alltså bestämd i förväg för just den sabbaten. I kalenderns bibelläsningsplan möter principen *lectio continua* framför allt på vardagar, medan sön- och helgdagar har sina bestämda texter i anslutning till dagens firningsämne. Även vissa andra dagar markeras med särskilda texter, till exempel apostladagarna. (När den svenska "Vanliga almanackan" betecknar 5 e Tref. som "Apostladagen" bygger detta på ett misstag. Man har sammanblandat 5 e Tref. som handlar om det stora fiskafånget med en av apostladagarna, Petri och Pauli dag, den 29 juni.) Under Stilla veckan läses de fyra evangeliepassionerna, måndag-onsdag Matteus-, Markus- och Lukaspassionen samt på Långfredag Johannespassionen. Under påskveckan läses några av påskprofetierna och de uppståndelsetexter ur evangelierna, som inte blivit lästa under helgdagarna. Den gammaltestamentliga texten på sön- och helgdagar läses vid morgonbönen. Vissa helgdagar saknar episteltext, till exempel Epifania, och då läses dagens gammaltestamentliga text vid högmässan istället för episteln. Den med A ("Af-

tons" i Kristuskalendern) betecknade texten på söndag och helgdagar läses lämpligen vid aftonbönen. Den är eljest predikotext, om aftongudstjänst hålles i församlingen.

Per Jonsson (1928-1998) i utdrag

**JAG ÄR A och O, säger Herren
Gud, den som är och som var och
som kommer, den Allsmäktige.**

(Upp. 1:8)